

חברים יקרים,

פרשת פנחס מלאה ועשירה. נושא בולט בפרשה הוא אומנות המנהיגות. מנהיגותו של משה מתגלית כאן באור חדש ומעורר השראה.

סוגיית המנהיגות הראשונה, היא פרשת בנות צלפחד. חמשת בנותיו של צלפחד המנוח פונות אל משה בדרישה לרשת את נחלת אביהם, כי לא היו לו בנים.

זה נראה לנו היום כמו non-issue: ברור שמגיע להן לרשת (גם אם כן היו לו בנים!). אבל בהקשר התרבותי הקדום, זו הייתה פנייה נועזת, כמעט חצופה! לא רק שזה לא היה מקובל, זה גם יצר בעיה קשה ביחסים העתידיים בין השבטים, כי בעבר, כשאישה נכנסה בברית הנישואין, היא הייתה עוזבת את בית הוריה (ואת נחלתם) ומצטרפת לשבט ולנחלה של בעלה. נישואין בין השבטים היה עניין מקובל למדי ואף רצוי. אבל אם האישה ירשה נחלה, מה יקרה כשתחתן? האם הקניין על הנחלה תעבור יחד אתה לבעלותו של שבט אחר - השבט של הבעל? ואם כן, איך מבטיחים רצף טריטוריאלי של כל שבט?

למרות שיכול היה, משה לא מבטל את פנייתן בהינף יד. ללא מילים, הוא בעצם מודה שהוא לא יודע!

אני מכיר מעט מאוד מנהיגים שיודעים לומר "אני לא יודע", גם כשברור שאינם יודעים, או "אני צריך לחשוב על זה", או "אני רוצה להתייעץ עם חכמים ממני". משה עד כדי כך מרוקן מידיעה, שהוא פתוח לחלוטין לתשובה ש"תבוא" אליו. ואכן, התשובה שהתקבלה הייתה מאוד לא מובנת מאליה, והיא שינתה את כל הלכות הירושה בעם ישראל. צודקות בנות צלפחד, עונה לו בורא כל הנחלות, במקרה הנדון עליהן לרשת את נחלת אביהן, למרות כל הקשיים הביורוקרטיים והטריטוריאליים שהדבר יצור.

מיד לאחר מבחן המנהיגות הזה מגיע המבחן האולטימטיבי: מתי מוותרים על המנהיגות, ואיך?

(במדבר כ"ז, י"ב-י"ג) **וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, 'עֲלֵה אֶל הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה וּרְאֵה אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. וּרְאִיתָהּ אַתָּה, וְנֹאסַפְתָּ אֶל עַמִּיךָ גַּם אַתָּה כְּאֲשֶׁר נֹאסַף אֶהְרֹן אַחִיךָ, כְּאֲשֶׁר מְרִיתֶם פִּי בְּמַדְבַּר צֵן בְּמְרִיבַת הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי בְּמִים לְעֵינֵיהֶם הֵם מִי מְרִיבַת קֹדֶשׁ מְדַבֵּר צֵן.'**

אלוהים מזכיר למשה שעונשו לא נשכח - (קהלת ז', כ'), **"כִּי אָדָם אֵין צְדִיק בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא".** משה לא היה טלית שכולו תכלת, שכן גם הוא בשר ודם, ולכן, הגיע זמנו להתכונן למותו.

תגובתו של משה מעוררת השראה:

(במדבר כ"ז, ט"ו-י"ז) **וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר, 'יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הַרוּחַת לְכָל בֶּשֶׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה, אֲשֶׁר יֵצֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יָבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֵדוֹת ה' כְּצֵאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רָעָה.'**

משה איננו מתחנן לקדנציה נוספת (גם את הראשונה הוא הרי לא רצה!), הוא אינו מתמרמר ואיננו מבקש חנינה מעונשו. ארבעים שנה הוא נשא על גבו מטען שהוא מעולם לא ביקש, וכעת, ללא כל טרזניה, הוא מודאג רק מדבר אחד: שיהיה רועה צאן ראוי להנהיג את עדת ה' (לא את עדתו שלו!). מנהיג שיוביל אותם, שיבוא לפניהם, שיוציא אותם ויביא אותם.

רש"י מסביר, מדוע משה פונה אל הבורא דווקא בתואר "אלהי הרוחות": **"אמר לפניו: 'רבונו של עולם, גלוי לפניך דעתו של כל אחד ואחד, ואינן דומין זה לזה, מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד**

לפי דעתו". כלומר, אתה, שמכיר באופן אינטימי וקרוב כל אדם ואדם, אתה "אלהי הרוחות", שמכיר כל רוח ורוח, מנה עליהם רועה שיוכל לראות כל אדם באשר הוא, להכיל את המגוון האנושי האין סופי ולכבד את כל הצורות שבהן מופיעים היצורים האנושיים.

משה זוכה לתשובה שגם היא שיעור בפני עצמו:

(במדבר כ"ז, י"ח-כ) **וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, 'קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסִמַּכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו. וְהֶעַמְדַתְּ אֹתוֹ לְפָנַי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנַי כֹּל הָעֵדָה וְצִוִּיתָה אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם. וְנִתְּתָה מֵהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'.**

משה נקרא לסמוך את ידו על יהושע - לסמוך עליו! לדעת שיהושע הוא האדם הנכון לתפקיד וראוי לאמונו המלא של משה!
משה נקרא להעמיד אותו לפני העם ולפני הכוהנים, ולהכריז בקולו שלו עצמו - לא של רפיקי - "יחי הרועה החדש!"
והחלק העוצמתי ביותר הנו הדרישה שמש יקרין מהודו על מחליפו. לא מספיק להכריז הכרזות ולא מפסיק לחבק ולטפוח על השכם. עליו להעניק ליהושע מהודו. זו כבר גדולה!

אני לא בטוח שאני יודע מה זה אומר, אבל לתת מההוד דורש שילוב של ענווה אדירה עם יכולת העצמה. ענווה - שלכל אדם יש תחליף. והעצמה - היכולת להעביר איכות בלתי מדידה, אבל כשרואים אותה, היא נוכחת וברורה! להעביר הוד לאחר דורש אינטליגנציה רגשית מאוד מפותחת - גם לזהות את ההוד שבך וגם לדעת להאציל אותו על האחר שתופס את מקומך.

מנהיגות הנה אומנות יוצאת דופן, הדורשת איכויות הפוכות, כביכול. מצד אחד, יש בה הרואית וגדולה - דבר שמעצים את עוצמתו ונוכחותו של המנהיג, ומצד שני, יכולתו להאציל על הזולת - דבר שכביכול מצמצם ומגביל את בלעדיותו של המנהיג.

משימתו האחרונה של משה לפני מותו היא להכות במדיינים, כנקמה על על ניסיונם (המוצלח) להחטיא את בני ישראל. גם כאן נמדדת מנהיגותו של משה. למשה יש קשר מאוד מיוחד עם המדיינים - הוא נשוי לבת מדין, ויתרו, אביה של ציפורה, היה כהן מדייני והיה סוג של מורה דרך עבור חתנו. משה נדרש לשים בצד כל שיקול אישי, כל אינטרס צר, ולעשות את הדבר הנדרש. הוא לא יברח מהאחריות ומההנהגה, אבל את מלאכת ההובלה כאן הוא יטיל על פנחס. לקרב הזה הוא לא יצא, לא מפאת גילו, אלא, אומרים הפרשנים, משום שאין לירוק לבאר שממנו שתית, גם אם הבאר הבאיש מאז!

לא אסיים בתקווה שעם ישראל יזכה למנהיגות ראויה... זה יהיה סיום קצת נדוש.

אסיים דווקא בהזמנה לכל אחד מאיתנו לבחון את המנהיגות שלו עצמו - בחייו, במשפחתו, בקהילתו, בעבודתו, ובמעגלים שבהם הוא נע:

1. מאיזה תוקף אנחנו אוחזים במטה ההנהגה? מתוקף היותנו חזקים יותר מזולתנו? מתוקף בחירות דמוקרטיות? בזכות הכריזמה? הודות למניפולציה? או שמא מתוקף יכולתנו לראות את הרוח הייחודית השוכנת בכל ברייה?
2. עד כמה אנחנו מוכנים לקבל שהמנהיגות שלנו - כוחנו, עצמתנו, ואוננו - היא זמנית ובת חלוף, ומוכנים לפנות מקום למנהיגות אחרת לכשיבשיל הזמן?
3. מה מטרת מנהיגותנו - האם טובתם המלאה של סובבנו או "צאננו" ניצבת לנגד עינינו, או שמא רווחים משניים, צרים ואישיים מחברים אותנו אל כסאנו?

יש לי על מה לחשוב השבת...

שבת שלום,

אלישע